

زبان‌شناسی

دست‌آوردهای مهم ساختگرائی در آموزش زبان و تمرین‌های

ساختاری گفتگویی

لودجر شیقلیر ترجمه و نگارش

علی اکبر خزاعی / اللوردی آذری نجف‌آباد

روانشناسی زبان و آموزش زبان دوم

اچ. اشترن / عباسعلی عابدی استاد

نشانه‌های سجاوندی در زبان فرانسه و فارسی

دکتر آنت آبه

نسخه‌های خطی و چاپ سنگی حمله حیدری محمدرافع خان باذل

مشهدی شاه جهان آبادی و حمله حیدری ملا بمانعلی راجی کرمانی

اللوردی آذری نجف‌آباد

ساخت تکیه کلمه در زبان ترکی و پسوندینه‌ها و کتاب

تسهیل القواعد ترکی

یوسف طالب‌زاده تفلیسی / اللوردی آذری نجف‌آباد

الکسی

REVUE INTERNATIONALE EN SCIENCES DU LANGAGE

خردمند و بیناد دل آن را شناس
که دارد ز دادار گیتی سپاس
فردوسی، ج ۶: ۱۶۸

Sache que l'homme sensé et clairvoyant est celui qui adore le distributeur de la justice dans le monde...

[Le livre des rois, par Abou'l-kassim Firdoussi, publié, traduit et commenté par M. Jules Mohl, tome sixième, Paris Jean Maisonneuve. Éditeur, M CMLXXVI. : 169]

فهرست مطالب

- ۱ دست‌آوردهای مهم ساخت‌گرانی در آموزش زبان و تمرین‌های ساختاری گفت‌گونی نوشته: ۵
لودجر شیفلیتر ترجمه و نگارش علی اکبر خزاعی و آلموردی آذری نجف‌آباد
- ۲ روانشناسی زبان و آموزش زبان دوم / اچ. اچ. اشترن / عباس‌علی عابدی استاد ۳۷
- ۳ نشانه‌های سجاوندی در زبان فرانسه و فارسی / دکتر آنت آبه‌که ۴۵
- ۴ نسخه‌های خطی و چاپ سنگی حمله حیدری محمد رفیع‌خان باذل مشهدی شاه‌جهان‌آبادی ۵۵
و حمله حیدری ملا بمان‌علی راجی کرمانی / آلموردی آذری نجف‌آباد
- ۵ ساخت تک‌کلمه در زبان ترکی و پسوندین‌ها و کتاب تسهیل القواعد ترکی ۱۰۳
بیوسف طالب‌زاده تفلیسی / آلموردی آذری نجف‌آباد

[۱]	دکتر محمد رضا راشد محصل: استاد زبان و ادبیات فارسی و شاهنامه‌شناسی،
[۲]	دکتر رضا اشرفزاده: استاد زبان و ادبیات فارسی و عرفان دانشگاه آزاد،
[۳]	دکتر محمد حسین خسروان: استاد زبان و ادبیات فارسی و عرفان دانشگاه آزاد،
[۴]	دکتر عباسعلی آهنگر: دانشیار زیان‌شناسی همگانی دانشگاه سیستان و بلوچستان،
[۵]	دکتر علی اصغر رستمی ایوب‌سعیدی: دانشیار زیان‌شناسی و آموزش زبان دانشگاه شهید باهنر کرمان،
[۶]	دکتر اسماعیل زارع عهتاش: دانشیار آموزش زبان و ادبیات دانشگاه دریاوندی و علوم دریائی چاه بهار،
[۷]	دکتر محمد بهناجر: دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه بیرجند،
[۸]	دکتر وحید سبزیان‌پور: دانشیار زبان و ادبیات عرب دانشگاه رازی کرمانشاه،
[۹]	دکتر مهدی محمدی‌نیا: استادیار زیان‌شناسی همگانی و آموزش زبان دانشگاه ولایت ایرانشهر،
[۱۰]	دکتر کریمعلی قدمیاری: استادیار زبان و ادبیات فارسی و متخصص زبان ترکی دانشگاه ارومیه،
[۱۱]	دکتر فائزه ارکان: استادیار زیان‌شناسی همگانی دانشگاه حضرت معصومه ۳ قم،
[۱۲]	دکتر شهرزاد ماکوئی: استادیار زبان و ادبیات فرانسه، متخصص زبان ترکی دانشگاه آزاد،
[۱۳]	دکتر آرت آبکه: استادیار زبان و ادبیات فرانسه، متخصص زبان ارمنی دانشگاه آزاد،
[۱۴]	دکتر موسی محمود زهی: استادیار گروه فرهنگ و زبان‌های باستان دانشگاه ولایت ایرانشهر،
[۱۵]	دکتر محسن مبارکی: استادیار زیان‌شناسی کار بسته و فراگیری زبان کودکان دانشگاه بیرجند،
[۱۶]	اللهمودی آذری نجف‌آباد: دکتر در علوم زبان: زیان‌شناسی و آواشناسی همگانی، زبان‌آموزی و ترجمه‌شناسی.

علم المذاخير

دکتر محمد باقر محمدی

لَا تُدْرِكُهُ الْبَصَرُ وَلَا هِيَ كَالْأَنْفُسِ

lcfeniran@gmail.com

فصلنامه میں الملک (ذات شناس)

فصلنامه بین المللی زبان شناس / الألسنی / دیلجی / Le linguiste

نوشته: لودجر شیفلیر
ترجمه و نگارش علی اکبر خزاعی
واللهوردی آذری نجف‌آباد

دست‌آوردهای مهم ساختگرائی در آموزش زبان و تمرین‌های ساختاری گفتگویی

چکیده

در آموزش و یادگیری زبان‌های زنده، کاربرد انواع تمرین ساختاری، گفتگو، نیم مکالمه ساختاری در کلاس زبان و در کتاب‌های درسی گفتگویی زبان، ساخت‌های پایه زبان جایگاه ویژه‌ای دارد. در زمینه تمرین‌های ساختاری و کاربرد آن در آموزش گفتگویی زبان‌های زنده - مانند زبان فرانسه و زبان فارسی - به آموزش گفتگویی زبان اهمیت داده می‌شود که در این نوشته به اصول تمرین‌های ساختاری در زبان فرانسه [۱] و آموزش گفتگویی زبان و تمرین‌های ساختاری [۲] زبان فارسی پرداخته‌ایم تا بار دیگر شیوه علمی یکی از کتاب‌های آموزش زبان فارسی در این سال‌های اخیر، یادآوری و برجسته گردد و نمونه‌ای باشد برای دیگر پدیدآورندگان کتاب‌های آموزش زبان فارسی تا دست‌آوردهای سازنده ساختگرائی و کاربرد تمرین‌های ساختاری و گفتگوهای ساده و مصور را در روش آموزش محاوره و گفتگویی زبان فارسی به کاربندند:

[۱] آموزش تمرین‌های ساختاری گفتگویی در زبان فرانسه، نوشته لودجر شیفلیر^۱ موضوع بحث این مقاله است. به سبب اهمیت کاربرد تمرین‌های ساختاری گفتگویی، نویسنده از کاربرد آن در کلاس زبان پایه و آموزش گفتگو دفاع می‌کند و اصول علمی آن را بر اساس تمرین‌های ساختاری کتاب آموزش گفتگویی زبان فرانسه "صداسیمای فرانسه" Voix et Images de France در دسترس علاقه‌مندان قرار می‌دهد.

[۲] در زمینه آموزش گفتگویی زبان فارسی نیز، پدیدآورنده کتاب فارسی حرف بزنیم^۲، انواع تمرین‌های ساختاری، گفتگوهای روزمره و تمرین‌های الگوئی زبان فارسی را در این کتاب در دسترس زبان‌آموزان فارسی و معلمان آموزش زبان فارسی که به زبان آموزان فرانسوی زبان - در کشورهای فرانسه زبان و کشورهای شمال آفریقا - آموزش می‌دهند، قرار داده است. لازم به یادآوری است که همه الگوها، تمرین‌ها و گفتگوهای این روش آموزش زبان باکیفیت عالی با صدای اهل زبان فارسی ضبط‌شده در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است. در بخش نتیجه این ترجمه، نمونه‌هایی از الگوهای ساختاری یا تمرین‌های ساختاری فارسی کتاب فارسی حرف بزنیم را برای بهره‌برداری علمی استادان، و معلمان و حتی آموزگاران فارسی ابتدائی آورده‌ایم.

کلیدواژه‌ها: آموزش زبان فرانسه، تمرین، گفتگو، ساختگرائی، آموزش ساخت‌های فارسی، صحنه

1. Ludger Schiffler

2. Allahverdi AZARI NADJAF ABAD. Parlons persan. Le Farsi facile, du parlé à l'écrit. Vol. 1. Méthode d'enseignement pour adolescents et adultes débutants. Machad, 2000, in-8°, 416 pages. ISBN : 2-7200-1127-4 Dim: 24 x 17 cm. Poids: 640 g. Prix : 26 euros. Collection Editions : A. MAISONNEUVE - Jean MAISONNEUVE, succ.3 bis, pl. de la Sorbonne - 75005 PARIS. Les cassettes et CD-Rom, initialement prévu pour accompagner le livre et aider à la compréhension et à l'apprentissage de l'oral, ont pu être publiés. Sommaire : Méthode d'enseignement persan avec des exercices structuraux et de grammaire, exercices de phonétique Ce livre étant écrit en persan, cette méthode est à pratiquer avec un enseignant ou un lecteur.

متن ترجمه مقاله

گفته می‌شود که زبان‌شناسی ساختگرائی اصولاً بر پایه نظریه‌های سوسور (Saussure)، بلوسفیلد (Bloofield) و فریز (Fries) استوار است. ساختگرائی تا اندازه‌ای شناخته شده است و در این‌جا نیازی به بررسی بیشتر ندارد. وانگهی از موضوع بحث حاصل خارج است. برای ما همان‌که زبان بیگانه را تدریس می‌کنیم جالب است بدانیم اهمیت نظریه‌های ساختگرائی یا به عبارتی ساختگرائی کار بسته در آموزش روزانه ما چیست؟ موضوع خیلی ساده است و بسیاری از معلمان مدت‌های مدید است هر روز اغلب اصول آن را به کار می‌برند بی آن‌که مطلب مهمی درباره خود آن بدانند. اهم اصول و نتایج دست‌آوردهای ساختگرائی به شرح زیر خلاصه می‌شود:

[۱] در وهله اول روش آموزش زبان ساختگرائی سعی می‌کند زبان را به همان زبان روز که مورد تکلم است، یاد دهد چون‌که ساختگرائی به وضعیت هم‌زمانی -توصیفی- زبان علاقه‌مند است نه به وضعیت در زمانی-تاریخی- زبان.

[۲] روش آموزش ساختگرائی، زبان بیگانه را با کم‌ترین بهره از زبان مادری زبان‌آموزان تعلیم می‌دهد چون از نظر ساختگرائی هر زبان، نظام زبانی بسته‌ای است که پدیده‌ها و عناصر زبانی آن می‌باید در درون همان زبان تجزیه و تحلیل شود.

[۳] روش آموزش ساختگرائی، ابتدا تلفظ- زبان شفاهی- را بدون توجه به رونویسی خط و حروف نویسی یاد می‌دهد. به این ترتیب که در وهله اول هر مطلبی که برای زبان‌آموز تازگی دارد شفاهی به او تعلیم داده می‌شود و نظر زبان‌آموز را به اهمیت ادای درست عبارت‌ها و تلفظ دقیق جمله و به ویژه آهنگ و وزن کلمه جلب می‌کند و آخرالامر همین آموخته‌های شفاهی از طریق نوشتاری هم به او آموخته می‌شود.

[۴] ساختگرائی دستور زبان را با روشی ساختاری آموزش می‌دهد.

بسیار خوب، پس چگونه می‌شود در این شیوه آموزش زبان، مهارت پیدا کرد؟ از دیدگاه بسیاری از معلمان زبان جواب روشن نیست. سایر اصول کاربرد ساختگرائی دست‌کم از لحاظ نظری خوب بیان شده‌اند لکن در عمل واضح است که انسان حتی نزد آن‌ها که ساختگرائی را پذیرفته‌اند با عقاید بسیار متفاوتی برخورد می‌کند. از این‌قرار حتی مولر (Muller) هم به موضوع ساختگرائی^۱ این‌گونه توجه ملاحظه انگیزی دارد و چنین اظهارنظر می‌کند: من نمی‌خواهم در این‌جا تصمیم بگیرم که آیا کاربردهای ساختگرائی توجیه‌پذیرند یا خیر؟ زیرا باورم بر آن است که داوری درباره آن را باید به تجربیات تربیتی و آموزشی در آینده سپرد تا به طریق علمی بررسی و ارزیابی گردد و این چیزی است که تا زمان حاضر در اغلب موارد درباره آن سهل‌انگاری شده است.

بی‌دلیل نیست که معلمان زبان در این مورد مردّد هستند، زیرا باید به خوبی قبول کرد که ساختگرائی از نیم‌قرن پیش تا به حال وجود دارد بدون آن‌که دستور زبان ساده و روشنی پیدا شده باشد که بتواند کاملاً جایگزین دستور زبان‌های درسی سنتی شود. با آن‌که قابل تأمل است چرا دارد که به زبان‌آموزان توصیه کنیم تا اثری چون دستور ساختاری دوبوا^۲ *la Grammaire structurale de Dubois* را مطالعه کنند. لکن چامسکی^۳ در باب کتابی به اهمیت ساخت انگلیسی *The Structure of English* اثر فریز^۴ را برای بیان تمام پدیده‌های زبان انگلیسی ناکافی دانسته است. به این جهت او از روساخت و ژرف ساخت صحبت به میان می‌آورد. او فکر می‌کند ساختگرائی طبقه‌بندی موفق شده تمام پدیده‌های محسوس زبان را دسته‌بندی کند.

فصلنامه بین‌المللی زبان‌شناسی شماره ۱۸ سال پنجم / تابستان ۱۳۹۶

1. G. Muller: Sprachunterricht und Sprachwissenschaft dans Der Fremdsprachliche Unterricht. 3 1967. p. 2. Struttgart.

2. J. Dubois : Grammaire struturelle du français. Paris. t.I 1965. t. II 1967.

3. N. Chomsky: The Structure of English. La Haye. 1967.

4. Ch. Fries: The structure of English. Londres, réed. 1967.

اما چامسکی بیان نمی‌کند که سخن‌گویان اهل زبان، گوینده یا سخنگوی فطری چگونه به خلق تعداد نامحدودی عبارت و جمله صحیح با مجموعه‌ای محدود از ساخت‌ها نائل می‌آید. او راه حل را در گشتار ساخت‌ها می‌داند. از این قرار برخی از ساخت‌هایی که به عقیده ساختگراتی همسان به نظر می‌رسد، به هیچ وجه در حقیقت نمی‌گنجد (یا دقیق‌تر از نظر نظریه زایشی و گشتاری). باین حال به نظر می‌رسد که ساختگراتی زایشی و گشتاری باید روزی موفق شود دستور زبان قابل‌استفاده‌ای تدوین نماید، لکن به چه صورت؟ به نظر من احتمال کمی می‌رود که کتاب ساختار برای سهولت در وظیفه و کار زبان‌آموزان در آموزش زبان چنان‌که وایلر^۱ Weyler پیشنهاد می‌کند، وارد عمل شود. لکن مثال‌های تفسیر شکل داده‌شده، بنا بر دستور زبان گشتاری به همان طریقی که نیکل^۲ Nickel ارائه می‌دهد، بهتر خواهد بود:

A dog ran down the Street. He was barking furiously.

A dog who was barking furiously, ran down the street.

A dog barking furiously ran down the street.

A furiously barking dog ran down the street.

این مثال‌ها همان‌طور که سوالیه^۳ Chevalier آن را در مقاله‌اش *Quelle grammaire enseigner?* نشان می‌دهد احتمالاً از یک توصیف نقش‌پذیر گشتاری بازهم در قالب فطری زبان *in statu nascendi* وجود دارد. اما آیا تاکنون به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای در آموزش ما اثر نگذاشته و نتایج خوبی نداده است؟ به‌طور قطع از زمان انتشار الگوهای جمله در انگلیسی به‌وسیله فرایز^۴ Ch. Fries و لادو^۵ R. Lado تمرین‌های الگو یا تمرین‌های ساختاری جزء اصلی دستور زبان به کار بسته‌شده‌اند و در آینده نیز صرف‌نظر از این‌که چه دستور زبان مدرنی تدوین شود این تمرین‌ها -تمرین‌های ساختاری- به‌صورت مهم‌ترین کاربرد به‌جا خواهند ماند. بدین قرار نیکل مدافع و حامی دستور زبان گشتاری ابراز می‌دارد که *Pattern practice* کاملاً با دستور زبان زایشی گشتاری همسان است. (loc.cit)

مشکلی که باید حل شود این است که تمرین‌های ساختاری آماده زبان فرانسه به‌صورت قابل بهره‌گیری در کلاس‌های زبان فرانسه کجا یافت می‌شود؟ برای آموزش زبان انگلیسی مجموعه‌های فراوانی یافت می‌شود، اما برای تدریس فرانسه از این بابت چندان غنی نیستیم و ذیلاً فقط، سه اثر آموزش زبان فرانسه را که تا این زمان برای اولین بار انتشار یافته‌اند، مورد توجه و بررسی قرار می‌دهیم:

- [1] *Fundamental French Pattern Exercices for the language laboratory* de Pond et Peyrazat.

۲. تمرین‌های زبان فرانسه برای آزمایشگاه زبان اثر هوگونه

- [2] *Exercices de français pour le laboratoire de langue* de Hungonnet.

۳. روش آموزش زبان فرانسه صداوسیما فرانسه، تمرین‌هایی برای آزمایشگاه زبان اثر کردیف

- [3] *Voix et Images de France, exercices pour le laboratoire de langue* du C.R.E.D.I.F.

اما آیا این نویسندگان موضوعات را از دیدگاه معرفی و درک آن‌ها به نحو شایسته عرضه می‌کنند؟ آیا پاسخ‌گو به اصول تعلیم و تربیت و سبک‌شناسی بوده‌اند؟ در این جا باشهامت می‌گویم: نه، نه به‌طور کامل. مایلم برای تصویر کردن دیدگاهم مقایسه‌ای از سه اثر فوق به عمل آورم و برای آن‌که از حالت مجرد احتراز شود مقداری مثال مطرح می‌کنم. اگر در سه نمونه تمرین‌هایی که حاوی یک مشکل دستوری است دقت شود به‌طور کاملاً طبیعی ملاحظه خواهد شد که تقریباً همه به یک طریق طرح‌ریزی شده‌اند و در موارد مشابه به‌طور مدام ناهم‌آهنگی‌های قابل‌توجهی به چشم می‌خورد که بدان وسیله می‌توان یک اصل کاملاً متفاوت لااقل از نظر قالب دریافت. در عوض تطابق شگفت‌آوری از نظر محتوی مشاهده

1. S. Wyler : zur Interaktion der Strukturellen Grammatik in den traditionellen Unterricht, dans *Der Strukturellen Grammatik* 3 1967, p. 12 Stuttgart.

2. G. Nickel: Welche Grammatik Für den Fremdsprachenunterricht?, dans *Praxis des neupracheichen Unterrichts*, 1 1967, P. 10 Dortmund.

3. J.-C. Chevalier : Quelle grammaire enseigner ? dans *le Français dans le Monde*, n°55. 1968. p. 21.

می‌شود. به دین معنی که تمام تمرین‌ها را تقریباً با یک واژگان و با ساخت‌های دستوری یکنواخت در هر یک از سی‌ودو درس ارائه می‌دهند. سرآغاز همه آثار توضیح زیر دیده می‌شود: تمام کتاب‌های آموزش زبان، همان ادامه راه و روش کار تدوین کتاب آموزش زبان فرانسه "صداوسیمای فرانسه جلد اول Voix et Images de France 1er degré" می‌باشند.

بنابراین اصولی که نشان‌دهنده تفاوت هر یک از این شیوه‌ها بر دیگری است کدام‌اند؟ تنها دو نکته است که بر اساس آن کتاب آموزش زبان فرانسه کردیف از دو اثر کتاب درسی دیگر متمایز می‌شود که اصل اول صحنه‌پردازی در هر واحد تمرین‌ها است. برای ساختگرائی تکلم یا گفتگو در بافت فرازبانی‌اش که همان صحنه است تفکیک‌ناپذیر است. میان هر عبارت و جمله و صحنه‌ای که در آن موضوع بیان می‌شود، پیوندی ثابت و پایدار وجود دارد.

اما در عمل تکلم و گفتگو بیش از هر چیز یک رفتار انسانی و اجتماعی است و زبان‌آموز باید ادامه دهد تا آن را دریابد و حتی در آزمایشگاه زبان، اگر دانشجو را به تکرار از روی بی‌تفاوتی برانگیزد و عباراتی چون: Je suis grand. "من بزرگم"، Je suis petit. "من کوچکم"، Je suis Allemand. "من آلمانی هستم"، Je suis Français. "من فرانسوی هستم" و قس‌علی‌هذا را به خود او دهد، وی را مجبور خواهید کرد تا به‌طور تدریج از مفروضات ذهنی‌اش استفاده کند، در صورتی که می‌توانید در چند کلمه خانواده یک جوان فرانسوی را یادآوری کرده و آن را از خلال درس به او بشناسانید و از او بخواهید که باید به‌جای جوان فرانسوی جواب دهد. آن‌گاه او به‌طور کاملاً طبیعی خواهد توانست بگوید: من فرانسوی هستم "Je suis Français".^۲

اصل دوم لزوماً منتج از اولی است. اگر شما یک صحنه واقعی را به همان‌گونه که هرروز در زندگی با آن برخورد می‌شود، معرفی کنید باید از تکلم و مکالمه‌ای استفاده نمائید که قویاً با این صحنه منطبق باشد. علی‌الخصوص در آن‌چه به صورت forme مربوط می‌شود. و این صورت "قالب" گفتگو است، یک تغییر دائمی از سؤال جواب‌ها یا همان سخن بلومفیلد «Bloomfield» که آن‌ها را «محرک-پاسخ، پاسخ-محرک» «Stimulus-response, response-stimulus» نامیده است.

بنا بر نظریه مکی Mackey یازده دسته مختلف تمرین‌های ساختاری وجود دارد که تنها چند قسم آن به‌صورت گفتگو هست. پذیرش گفتگو به‌عنوان شکل منحصر به‌فرد آیا به‌منزله این است که از دیگر صور تمرین صرف‌نظر شود؟ خیر، زیرا می‌توان تمام آن‌ها را در گفتگو تغییر شکل (گشتار) داد و آموزش داد. که به این نکته دوباره به آن بازخواهیم گشت و بحث خواهیم کرد.

معلمی زبانی که تاکنون از تمرین‌های ساختاری تجربیاتی کسب کرده وقتی مرا می‌بیند که مطلقاً از گفتگو به‌عنوان صورت منحصر به‌فرد تمرین یاد می‌کنم، محققاً اعتراضاتی خواهد داشت. ژنویو دولاتر Genevieve Delattre در مقاله‌اش در باب نمونه‌های مختلف تمرین‌های ساختاری از گفتگو به‌عنوان مشکل‌ترین نوع تمرین یاد می‌کند. درواقع درست هم هست زیرا گفتگو و مکالمه به تمرین‌های گشتاری وابسته بوده و همیشه در آن یک گشتار متنوع مطرح است.

به این دلیل حداقل در اولین نگاه به نظر می‌رسد که مکالمه با مبتدیان نتواند مفید واقع شود. مضافاً بر این که یک گشتار پیچیده با اصل آموزش برنامه‌ریزی‌شده که نزدیکی بیش از حد را ایجاد می‌کند به‌نحوی که هر دانشجو بتواند آن را بیابد که بدون کمک از دیگری کار کند، مغایرت دارد. بنا بر آموزش برنامه‌ریزی‌شده هر تمرین باید به‌طریقی نگاشته شود که نود تا نودوپنج درصد از واکنش‌های زبان‌آموز بدون غلط انجام پذیرد حتی هنگامی که مشکل برای نخستین بار برایش مطرح شده باشد.

تمرین مکالمه‌ای این شرایط را برآورده نمی‌کند. مبتدی نمی‌تواند ملزم به انجام این تمرین‌ها شود مگر آن که کلاس از هرجهت آمادگی کامل داشته باشد. باین‌حال واقعیت دارد که تمرین مکالمه‌ای که به‌صورت کاملاً زنده‌اش از زبان خارج می‌شود «به عبارتی از زبان محاوره» مفیدترین تمرین خواهد بود. دانشجو

1. P. Rivenc. M. Dabène. S. Railland. M. Moget: Voix et Images de France 1er degré, livre du maître. Paris, 1966.

2. P. Rivenc et all., loc. Cit. p. 145.

3. W. F. Macky: Language Teaching Analysis, Londre 1965. p. 268 ss.

4. G. Delattre : Les différents types d'exercices structuraux, dans le Français dans le Monde, n 41, Paris.

تنها به مهارت نقش‌های دستوری نمی‌رسد بلکه یاد می‌گیرد تا در يك صحنه حقیقی صحبت کند و برای ما تنها دلیل کیفیت يك تمرین باید سؤال زیر باشد: آیا تمرین از نقطه نظر قالب - صورت- با يك صحنه واقعی مطابقت می‌کند یا نه؟ نقش دستوری به هر حال با هر نوع تمرینی آموخته می‌شود.

حال برای آن‌که برای شما روشن شود که امکان این هست که هر تمرین ساختاری را در تمرین مکالمه‌ای گشتار کرد تمام نمونه‌های تمرین‌هایی را که به وسیله هوگونه Hugonnet به کار برده شده شرح خواهم داد در حالی که سعی خواهم نمود تمرین معادل گفتگو (مکالمه) در کتاب آموزش زبان فرانسه کردیف (پیدا کنم) موقعی هم که در این روش چنین تمرینی نیافته‌ام سعی کرده‌ام از خودم بیاورم. این کوشش آن قدرها که فکرش را بکنید ساده نیست، زیرا غالباً تمرین بعد از آن‌که به سادگی در مکالمه جابه‌جا (گشتار) می‌شود ارزش تعلیمی و آموزشی‌اش را از دست می‌دهد. بدین معنی که دانشجو به جای آن‌که خود مشکل را پیدا کرده و جواب صحیح را آماده کند از حل مشکل دستوری داخل سؤال بهره می‌جوید و این جا ست که مشکل تازه‌ای به بار می‌آید. نزد هوگونه Hugonnet سه نمونه مهم از تمرین‌های ساختاری با تفاوت‌های بسیار زیاد دیده می‌شود:

۱. الف) تکرار ساده

1- a. Répétition simple

Professeur (P.): Le neuf mars 1956.

Elève (E.) Le neuf mars 1956. (L. 26. A. 2.)

در حقیقت این تمرین‌های ساده تکرار به دستور زبان مربوط نمی‌شود بلکه از تمرین‌های ساختاری آواشناسی نشأت می‌گیرد. تمرین مشروح به علت تلفظ مشکل آن در اثر هوگونه پیدا می‌شود. بدون اشکال میسر خواهد بود که تمرین به صورت مکالمه تغییر شکل یابد بی آن‌که خصوصیت تمرین تکرار عوض شود. علی‌الخصوص از نظر سطح زبان‌آموزان در درس بیست و ششم:

P. : Nous sommes aujourd'hui le neuf mars 1956: Le combien sommes-nous?

E. Nous sommes aujourd'hui le neuf mars 1956.

زبان‌آموز قادر خواهد بود به این ترتیب در آن واحد يك ساخت مهم را یاد بگیرد.

۱. ب) تکرار گشتاری

1. b. Répétition transformative

P. : Je vais ouvrir.

E. : Je vais ouvrir? (L. 8. 8. 4.)

این تمرین ساده‌ای است مانند روزبه‌خیر Bonjour فرانسه و چون آب خوردن در فارسی. تمرین بلافاصله یکنواخت می‌شود. حتی در روش آموزش زبان فرانسه اثر کردیف هم می‌توان آن را یافت. چون تمرینی است از تکرار دقیق کلمه به کلمه و هیچ مبنای ساخت ندارد. می‌توان به سادگی يك تمرین گشتاری از آن ساخت بدون کوچک‌ترین اختلاف کلامی در عبارت فقط در آهنگ کلام تضاد ایجاد کرد و آهنگ کلام را بالا برد.

P. : Dis à Robert que tu vas ouvrir.

E. : Je vais ouvrir.

P. : Demande à Robert si tu vas ouvrir.

E. : Je vais ouvrir?

از این طریق زبان‌آموز در آن واحد به کلام غیرمستقیم کشیده می‌شود که کتاب آموزش زبان فرانسه کردیف در تمرین‌های درس چهارم آن را مطرح کرده است.

۱. ج) تکرار با افزایش ساده

1. C. Répétition avec addition simple

P. : Il y a un accident. Peut-être (L. 9. A. 2.)

E. : Il y a peut-être un accident.

تمرین فوق را به طریق زیر می‌توان تغییر داد:

P. : Regarde les deux camions. Il y a un accident?

E. : Oui, il ya peut-être un accident.

درست است که در این گونه موارد، تمرین تکرار به تمرین گشتار تبدیل خواهد شد لکن زبان آموز جای قید شاید *peut-être* را به همان وضوح تمرین پیشین یاد خواهد گرفت.
حتی اگر معلم بخواهد هر دفعه يك قسمت دیگر نیز اضافه کند، می تواند به طریق زیر عمل نماید:
بعد از سؤال معلم، معلم دیگری پاسخ بسیار کوتاهی خواهد داد که تنها شامل قسمت افزوده شده است. به عنوان مثال «مطمئناً» [*sûrement*]. نخستین معلم همین سؤال را تکرار می کند که زبان آموز آن را در يك عبارت کامل که حاوی قسمت افزوده شده است، پاسخ می دهد مانند:

E. : Il y a sûrement un accident.

۱. د) تکرار با افزایش گزینشی

1- d. Répétition avec addition sélective

1. P. : Mes frères sont là.

2. P. : Mes sœurs vont venir.

E. : Toutes mes sœurs vont venir. Etc... (L. 8. A. 3)

کتاب روش آموزش زبان فرانسه کردیف تمرین زیر را ارائه می دهد:

1. P : Tous les enfants vont à l'école?

E. : Oui, ils vont tous à l'école.

2. P. : Toutes les récoltes ont gelé?

E. : Oui, elles ont toutes gelé. (L. 95. 4.)

این تمرین می تواند برای نشان دادن جای *tous* و *toutes* یا برای شنوندگان صدای «س» آخر *tous* در این وضعیت و نیز در رابطه با مطابقت بین *elles-ils* و *toutes-tous* مفید واقع شود، اما زبان آموز باید این شناخت را به طریقی فعال به دست آورد.
تمرین به طرزى که ارائه شده نمی تواند برایش این شناخت فعال را به همراه داشته باشد چراکه زبان آموز در سؤال صوت کلمه های را می شنود که باید در جواب به کاربرد.
چرا از این نوع تمرین ساده استفاده نشود؟

1. P. : Tes frères sont là?

E. : Oui, tous mes frères sont là.

یا بهتر:

E. : Oui; ils sont tous là?

برای دادن جواب صحیح به این تمرین زبان آموز باید دلیلی که سبب تغییر در ساخت شده بفهمد.
۲. الف) تمرین جانشینی ساده

II. a. Exercice de substitution simple

P. : Il est avec moi. -Derrière

E. : Il est derrière moi. (L. 10. A. 3.)

در يك تغییر در چنین تمرینی جزء جانشین شونده به وسیله معلم داده نمی شود، بلکه زبان آموز باید خودش آن را دریافته و همیشه عکس آن را به کاربرد:

P. : Il est devant moi?

E. : Il est derrière moi.

این نوع تمرین يك صحنه بسیار غیرواقعی را به وجود می آورد مخصوصاً وقتی که دو سؤال پی درپی باشند. به جای آن ها می باید صحنه مشابهی انتخاب شود که مطلوب يك گفتگوی واقعی باشد:

P. : La voiture est devant la maison?

E. : Non, elle est derrière la maison.

۲. ب) تمرین جانشینی ساده در جمله تغییر یافته

II. b. Exercice de substitution simple en phrase modifiée

1. P. : Je me promène aujourd'hui.

E. : Je me promène tous les jours.

2. P. : Tu te promènes aujourd'hui.

E. : Tu te promènes tous les jours. (L. 15A. 1.)

بازهم یکی دیگر از این نوع تمرین‌های جالب هماهنگ را می‌توان به کاربرد. در این جا هدف تمرین ارائه صرف فعل دو ضمیری با اندکی تنوع هست. جالب است که اگر این تمرین ساختاری، تمرین ساختاری جانشینی باشد، دقت زبان‌آموز را بی‌شک از هدف واقعی این تمرین منحرف می‌کند. در یک تمرین مکالمه‌ای این واقعه اتفاق نخواهد افتاد.

1. P. : Tu te promènes aujourd'hui?

E. : Oui, je me promène tous les jours.

2. P. : Il se promène aujourd'hui?

E. : Oui, il se promène tous les jours.

در این نوع تمرین ساختاری می‌شود هرگونه صرف فعل را یاد داد، تغییرات تمرین‌های هوگونه که در این جا پیشنهاد شده ساده‌ترین امکاناتی است که یک مبتدی هم قادر باشد از آن استفاده کند. کردیف C.R.E.D.I.F برای آن که آن‌ها را به‌طور کامل در صحنه قرار دهد تمرین‌های بسیار پیچیده‌ای ارائه می‌دهد. مثال زیر نشان می‌دهد که چگونه کردیف یک فعل دو ضمیری را یاد می‌دهد:

1. P. : Paul va sortir avec son père. Qu'est-ce qu'il fait?

E. : Il s'habille.

2. P. : Vous aussi, vous allez sortir? Qu'est que vous faites?

E. Je m'habille.

3. P. : Demandez à Paul, s'il s'habille.

E. : Paul, tu t'habilles? Etc. (L. 12. 1)

۲. ج) تمرین جانشینی گزینشی

II. C. Exercice de substitution selective

1. P. : A la fin de chaque mois, nous avons une réunion. Au milieu.

E. Au milieu de chaque mois nous avons une réunion.

2. P. : Chaque semaine

E. : Au milieu de chaque semaine nous avons une réunion (L 18. A2)

و اینک به یک چنین تمرین در گفتگو - مکالمه - توجه کنید:

P. : Nous avons une réunion à la fin de chaque mois.

Et vous, vous en avez une au milieu?

E. : Oui, nous en avons une au milieu de chaque mois.

2. P. : Et vous, vous en avez une chaque semaine?

E. : Oui, nous en avons une au milieu de chaque semaine. Etc.

تغییر و گشتار Vous avez شما دارید به Nous avons ما داریم خیلی مشکل نخواهد بود و به هدف تمرین یعنی آموزش محل قیده‌های زمان خواهد رسید.
۳. الف) تمرین گشتار جانشینی:

III. a. Exercice de transformation par substitution.

P. : Je parle vite. - Nous.

E. : Nous parlons vite.

خصوصیت یکنواخت و بی‌حاصل این گونه تمرین روشن است زیرا باید زبان را عذاب داد تا در مکالمه جای نگیرند. هر گفتگوی - مکالمه - ساده در نوع خود یک تمرین گشتار است مانند:

P. : Vous parlez vite?

E. : Oui, je parle vite.

در تمرین ساختار صرف فعل کتاب آموزش فرانسه کردیف C.R.E.D.I.F که در شماره ۲. ب) شرح

آن گذشت دیدیم که نمای یک چنین تمرینی در صحنه چگونه است.
اگر کاربرد گفتگو در میان باشد مخصوصاً از توضیح هر واحد تمرین صرف نظر می‌گردد که خالق صحنه‌ای غیرواقعی و مصنوعی است.
۳. ج) تمرین گشتار افزایشی

III. b. Exercice de transformation par addition

P. : Nous partons avant 8 heures. - Il faut.

E. Il faut que nous partions avant 8 heures. (L. 20 B. 6).

در این جا تنها علامت سؤال کم است که آن هم دقیقاً برای واقعی بودن تمرین با لحن و آهنگ صدا که سؤالی خیزان خواهد بود رفع می‌شود:

P. : Nous partons à 8 heures?

E. : Non, il faut que nous partions avant 8 heures.

تمام این تغییرات بنا بر الگوی پیشنهادی آغاز تمرین، تمرین‌های گشتار را می‌سازند.
این نمونه تمرین در اثر هوگونه Hugonnet هم به عنوان آخرین تبدیل نوع گشتار یافت می‌شود.
لکن اجازه دهید نوع دیگری از تغییر و تبدیل را که به وسیله ژ. دولاتر G. Delattre ارائه شده شرح دهیم:
۳. ج) تمرین گشتار ترکیبی:

III. C. Exercice de transformation par combinaison

P. : Un homme arrive. C'est mon père.

E. : L'homme qui arrive est mon père.

این تمرین برای یاد دادن حروف ربط یا مانند این جا ضمیر ربطی qui بسیار سودمند است. اما اگر تمرین به صورت گفتگو هم ارائه شود از مزیت آن چیزی کاسته نخواهد شد:

P. Voilà un homme. Il arrive. C'est votre père?

E. : Oui, c'est homme qui arrive est mon père.

۳. د) تمرین گشتار طبق الگو

III. C. Exercice de transformation selon modèle

P. : Attendez pour vous raser.

E. : Ne vous rasez pas tout de suite. (L. 15 A. 9.)

این نمونه تمرین تفاوتی با تغییرات پیشنهاد شده ندارد مگر از حیث قالب که مبادله سؤال و جواب نیست. لکن این شکل - قالب - وقتی به صورت گفتگو بیان شود، بسیار سازنده و مفید خواهد بود:

P. : Attendez pour vous raser.

E. : D'accord. Je ne vais pas me raser tout de suite.

روش آموزش زبان فرانسه اثر کردیف هم تمرین زیر را ارائه می‌دهد:

P. : Jennette regarde la salle à manger de monsieur et madame Thibaut.

Elle est très claire.

E. : Comme elle est claire! (L. 12. 2)

به جای یک سؤال، در این جا «محرك تأثیرپذیری» وجود دارد که واکنش مناسبی را طلب می‌کند. در دیگر موارد محرك‌های مؤثر مختلف می‌توانند یکی واکنش وجدآمیز توأم باخشم و نفرت، شک و دودلی، ناهم‌آهنگی، شگفتی و غیره به بار آورند. رکادا Réquadt در آموزش مثال‌های هفت محرك تأثیرپذیر ارائه می‌دهد. به این نمونه تمرین وجه امری هم به دنبال واکنش شفاهی اضافه می‌شود مانند:

P. : Va à l'école.

E. : J'y vais tout de suite.

این نوع تمرین همچنین کمک می‌کند به رها شدن زبان‌آموز از قیاسی که به ذهنش خطور می‌کند، آن‌گاه که شما از او می‌خواهید در یک تمرین مکالمه‌ای سؤال یا امری را که عادتاً به محرك معلم اختصاص دارد، صریحاً بیان کند. اینک به مثال‌های پیشنهادی در کتاب آموزش فرانسه کردیف توجه نمائید.

P. : Demandez à Michel s'il est ingénieur.

E. : Michel, vous êtes ingénieur? (L. 113.)

یا برای یاد دادن فعل امر:

P. : Il est sept heures. Dites aux enfants de se lever.

E. : Levez-vous les enfants. (L. 16. 6.)

حال از گفتگو به عنوان نمونه منحصر به فرد تمرین چه تصویری است؟ به تمرینی از کتاب آموزش فرانسه کردیف درباره آینده نزدیک futur proche توجه می‌کنیم:

1. P. : Paul va souffler les bougies?

E. : Non, il ne va pas souffler les bougies.

2. P. : Lucie va être la première?

E. : Non, elle ne va pas être la première.

تنها کوشش زبان‌آموز مبتنی است برقرار دادن ضمیر در نوع صحیح آن جمله. لکن این کاری است که حدوداً شش ماه پیش از او خواسته شده است. ارزش آموزشی این تمرین یعنی آموزش آینده نزدیک future proche در آن بحث نمی‌شود. در این صورت این تمرین مکالمه‌ای خیلی زودتر از تمرین جانشینی غیر مکالمه‌ای یکنواخت می‌شود. آیا این بدین معنی است که ارائه تمرین به صورت مکالمه در شرف مطرود شدن است؟ به هیچ وجه چنین نیست. این مثال از تمرین مکالمه‌ای را به کار ببرید:

P. : Est-ce que le cordonnier répare les chaussures maintenant?

E. : Non, mais il va réparer tout de suite.

واضح است که معلم زبان فرانسه کاربرد این تمرین را فقط به صورت‌های ils و elles محدود نمی‌کند چون زبان‌آموز صرف فعل aller را از مدت‌ها پیش می‌داند. زمان آموزش آن قدر کوتاه و ارزشمند است که این تمرین‌ها می‌باید تا حد ممکن مفیدترین و پربارترین تمرین‌ها باشند.

ایراد دیگری که به تمرین‌های مکالمه‌ای گرفته می‌شود، مبتنی بر آن است که گفته می‌شود این گونه تمرین‌ها برای مبتدیان بسیار پیچیده است. آیا به این دلیل است که کتاب آموزش فرانسه کردیف تمرین‌های ساختاری را تنها بعد از درس سوم وارد عمل می‌کند؟ گمان نمی‌کنم؛ وانگهی پدیدآورندگان این روش آموزش زبان فرانسه اظهار می‌کنند که به علت اشکالات سمعی و زبانی مبتدیان است. اگر این موضوع به ثبوت رسیده باشد. آن‌ها می‌بایست مشکلات دستوری درس‌های یک تا سه را در درس چهارم از سر بگیرند، کاری که به حد کافی انجام نمی‌پذیرد. برعکس، پدیدآورندگان دو کتاب آموزش فرانسه دیگر از آغاز درس اول تمرین‌های غیر مکالمه‌ای و بسیار ساده‌ای را ارائه می‌دهند. به عنوان مثال پوند Pand و پی رازا Peyrazat تمرین‌های زیر را پیشنهاد می‌کنند:

P. : Qu'est-ce que c'est? – Rue.

E. : Ce sont des rues (L. 2.)

یا هوگونه «Hugonnet» این تمرین را به کار برده است:

P. : Appartement.

E. : La porte de l'appartement. (L. 2. B. 6)

اگر این تمرین‌ها به صورت مکالمه انجام شوند، شاید به علت سادگی‌شان خیلی دل‌چسب نباشند لکن در عین حال به مراتب بهتر از تکرار بیهوده دستوری خواهند بود. مضافاً بر این که می‌توان سعی کرد تا آن‌ها را در صحنه قرارداد مانند:

P. : Voilà la rue de la Gare et la rue d'Italie. Qu'est-ce que c'est?

E. : Ce sont des rues.

و مثال دیگر:

P. : Voilà l'appartement. C'est la porte. C'est quelle porte?

E. : C'est la porte de l'appartement.

تجربه شخصی من نشان داده است که این گونه تمرین‌ها برای مبتدیان زیاد مشکل نیست.

ایراد دیگری بر اصل راهکار کمینه‌ای نزدیک استوار است.^۱ درست است که هنگام يك مکالمه زبان‌آموز باید در آن واحد، اعمال زیادی انجام دهند. بدین منظور باید قبول کرد که تمرینی به صورت مکالمه برای زبان‌آموزی که با يك چنین نمونه تمرین‌هایی عادت نکرده، بسیار پیچیده است. اما اگر زبان‌آموزی از ابتدا به مکالمه عادت کرده باشد دو شرط کاملاً انجام‌شده ملاحظه می‌گردد:

۱. در پاسخ به سؤالی که با ضمیر شروع شود، زبان‌آموز خودکار گونه ضمیر مناسب را در جمله به کار خواهد برد. مانند:

Vous allez à Paris. Catherine et toi? – Oui, nous allons à Paris.

۲. در جواب به سؤالی که با اسم آغاز گردد، او به طور خودکار گونه ضمیر منطبق با اسم را به کار خواهد برد مانند:

Charles est là? – Oui, il est là.

درعین حال برای زبان‌آموز، راهکار کمینه‌ای نزدیک، حتی در تمرین مکالمه‌ای نیز وجود خواهد داشت. هنگامی که شما آن‌ها را به يك تمرین غیر مکالمه‌ای وادار کنید، زبان‌آموزان رنج بسیار خواهند کشید چون تمام مدت هم و غم‌شان بر آن خواهد بود تا ناخودآگاه به صورت مکالمه پاسخ دهند و آن تجربه‌ای است که خود شخصاً انجام داده‌ام.

سابق براین اشاره کردم که برای يك تمرین ساختاری دو اصل اساسی وجود دارد: مکالمه و صحنه‌پردازی. بعد از مقایسه نمونه‌های مختلف تمرین‌ها در کتاب‌های آموزشی مشروحه، خلاصه‌وار مقایسه‌ای هم از صحنه‌پردازی در این کتاب‌های مختلف آموزش زبان فرانسه به عمل خواهم آورد. کردیف C.R.E.D.I.F هر واحد تمرین را در صحنه‌ای قرار می‌دهد که زبان‌آموز قبلاً آن را دیده است. در خود تمرین هم صحنه شفافاً به او معرفی می‌شود بدون آن که مبنای بصری داشته باشد. زبان‌آموز باید در این جا اولین کوشش مستقل خود را به کاربرد، کاری که دل‌بستگی دشوار اما مفیدی را ایجاد می‌کند. هوگونه Hugonnet هم گاهی می‌خواهد نوعی صحنه را خلق کند درحالی که «اجزاء منطقی» را هم به آن صحنه‌ها اضافه می‌کند مانند:

P. : L'hiver, je fais du ski.

E. : Cet hiver, je ferai du ski.

پوند Pond و پی‌رازا Peyraza که به نظر می‌رسد روش‌شان بر پایه‌های «رفتارگرایی» متکی باشد جای کمی در صحنه دارند. برای نشان دادن این که صحنه چیست، بهتر است به چند مثالی که به طور اتفاقی از کردیف گرفته‌ایم توجه نمائید:

P. : Françoise a une cigarette mais elle n'a pas de feu.

A qui est-ce que Michel donne une allumette ?

E. : Il donne une allumette à Françoise (L4. 7.).

P. : Aujourd'hui, Michel rentre à trois heures. Les enfants sont à l'école.

Françoise fait des courses. Michel trouve quelqu'un à la maison?

E. : Non, il ne trouve personne (L17. 2.).

P. : Il est trois heures A quatre heures, Françoise doit retrouver son amie Lucie.

Mais avant, elle doit passer chez le cordonnier.

«Quand est-ce que vous irez chez le cordonnier, Françoise?»

E. : Avont de retrouver mon amie Lucie. (L20. 1.)

P. : Il n'y a pas d'autobus à cinq heures du matin.

Nous n'irons pas à pied à la gare avec les valises.

C'est trop loin. Alors, nous prenons un taxi?

E. : Oui, nous serons obligés de prendre un taxi. (L. 2a 2.)

بهترین صحنه‌پردازی وقتی به دست می‌آید که انسان موفق شود هرگونه تمرین را در يك چنین

1. Cf. A. Gauthier : Quelques possibilités d'utilisation du magnétophone en classe, dans Le Français dans le monde, n° 19.1963.Paris.

موقعیتی قرار دهد یا در مفهوم لغوی در حول و حوش چنین موضوع رغبت زا و جذاب، در اغلب موارد صحنه به‌وسیله طرح درس دوباره به نمایش گذاشته می‌شود. از طرف دیگر این کاملاً با تمرین‌های دستوری یک کتاب درسی خوب متفاوت است. لکن واقعیت یک چنین صحنه پیچیده‌ای منوط به ساخت کتاب است غالباً تغییرات ضروری را نمی‌توان یاد گرفت مگر آن‌که از صحنه‌های بسیار مختلف استمداد جست. بنابراین ارجح خواهد بود که یک زبان‌آموز از واحدی به واحد دیگر با صحنه تازه‌ای مواجه شود. مثال زیر تمرینی است که تماماً در یک چنین صحنه‌ای گذاشته شده، صحنه‌ای که در هر کتاب درسی آموزش زبان فرانسه هم پیدا می‌شود:

1. P. : Il est sept heures. Dites aux enfants de se lever.
E. : Levez-vous, les enfants.
2. P. : Dites-leur de se laver.
E. : Lavez-vous les enfants.
3. P. : Dites-leur de s'habiller.
E. : Habillez-vous les enfants.
4. P. : Dites à Paul de se peigner.
E. : Peigne-toi, Paul.
5. P. : Le déjeuner est prêt. Dites aux enfants de s'asseoir.
E. : Asseyez-vous les enfants.
6. P. : Dites à Catherine de se dépêcher.
E. : Dépêche-toi, Catherine. (L. 16. 6.)

اصل دیگر که یکی از اساسی‌ترین اصول برای نقطه شروع یک تمرین ساختاری هست مبتنی بر این است که همیشه از "دال signifiant" شروع شود نه «مدلول signifié». به عنوان مثال می‌توان چنین گفت که برای آموزش مفعول با واسطه در حالت جمع، زبان‌آموز دو شکل [o] و [oz] را به جای شکل واحد املائی [aux] یاد می‌گیرند که مبتنی بر خط زبان فرانسه است. حال آن‌که کردیف C.R.E.D.I.F در آموزش مفعول، با واسطه در درس چهارم شکل دوم یعنی [oz] را از یاد می‌برد و دچار یک اشتباه اسفبار می‌گردد. دو کتاب درسی دیگر زبان فرانسه این تنوع را در نظر می‌گیرند، اما پوند Pond و پی‌رازا Peyrazat خیلی کم بدان توجه دارند. لازم است که تمام سلسله طبیعی تغییرات گونه‌های ساخت در تمرین‌ها حفظ شود. این شرطی است که اغلب در سه روش آموزش زبان فرانسه به جز در جزوه درسی هوگونه آن‌هم خیلی کم و به آن چندان اهمیتی داده نشده است.

علی‌هذا اصل مخالفی وجود دارد که مبتنی بر عرضه کردن و ارائه تغییرات گونه‌های مختلف یک ساخت در تبیین و تضاد است. مثلاً لازم است که بیشتر اوقات از دو صورت مفعول با واسطه در همین تمرین یکی را با دیگری در تضاد قرارداد. این اصل هم در کتاب‌های درسی زبان فرانسه هر سه نویسنده کتاب‌های زبان فرانسه مسامحه شده است.

در میان گونه‌های همین ساخت لازم بوده یک توالی در مشکل تغییر در نظر گرفته شود. مثلاً برای مفعول با واسطه ابتدا یک تمرین با حرف اضافه à به اضافه اسم خاص با nom propre + à و حرف اضافه به اضافه صفت ملکی à + adjectif possessif پیش‌بینی شود و بعد دیگر صورت‌ها از قبیل: حرف اضافه à به اضافه حرف تعریف معین la «à + la» و حرف اضافه à به اضافه حرف تعریف محذوف l' «à + l'» و یا حرف تعریف ادغام‌شده «au» و سرانجام جمع آن‌ها داده شود. آخرین تمرین نمونه‌ای برای کنترل و حاوی تمام گونه‌ها خواهد بود. یک چنین توالی اصولی تنها به صورت اندک در سه روش آموزش زبان فرانسه ملاحظه می‌شود. آن‌ها می‌توانستند از بسیاری تمرین‌های دیگر صرف‌نظر نموده در عوض سعی کنند آموزش ساخت‌ها را به شیوه‌ای کاملاً اصولی بررسی و تدریس نمایند.

خلاصه روش آموزش زبان فرانسه اثر کردیف «C.R.E.D.I.F» علی‌رغم این‌که بسیاری از تمرین‌ها را از ارزش آموزشی می‌اندازد، در عین حال مزایای دقیقی و منظم و روشمند زیادی را به نمایش می‌گذارد. روش آموزش زبان فرانسه اثر هوگونه Hugonnet قابلیت آن را دارد که به‌وسیله کتابچه‌ای که علاوه بر فهرست الفبائی مبانی دستوری بلکه فهرست لغوی هر تمرین نیز در آن منظور شده باشد، کامل شود. این کتابچه

تکمیلی وسیله کاربردی است برای معلّمی که می‌خواهد این تمرین‌ها را دقیقاً در آموزش زبان فرانسه به کار بندد. اما سود در آن است که از تنوع تمرین‌ها به همان گونه که سن بالاتر نمایانده‌ام، استفاده شود. تنها قسمتی از تمرین‌های پوند Pond و پی‌رازو Peyrazat توصیه می‌شود، لکن این اثر کم‌ارزش متمم مفیدی است بر دیگر کتاب‌های آموزش زبان فرانسه.

معلّم زبانی که از تمرین‌های خوب این روش‌ها به کمک ضبط صوت یا به‌سادگی هنگام يك گفتگوی معلّم شاگردی استفاده می‌کند. مطمئناً نتایج بسیار ارزنده‌ای به دست خواهد آورد تا آن دسته از معلّمان زبان که خود را کاملاً در يك آموزش سنتی دستور زبان فرانسه محدود کرده باشند.

نمونه‌هایی از تمرین‌های ساختاری در زبان فارسی

در این بخش که جدا از ترجمه است، تلاش کرده‌ایم بر پایه دو گفتگوی بدون تصویر- درس اول و درس دوم- از کتاب فارسی حرف بزنیم Parlons persan [فارسی حرف بزنیم ۲۰۰۰: ۴-۲۱]، و نیز دو گفتگوی مصور، بحث موافق تمرین‌های ساختاری گفتگویی و کاربرد گفتگو le dialogue در آموزش زبان فارسی را کامل کنیم و انواع تمرین‌های ساختاری همین دو گفتگو در زبان فارسی را به شرح زیر عیناً ارائه دهیم و شیوه کاربرد تمرین‌های ساختاری گفتگوها را در دنباله این ترجمه این مقاله بیاوریم.

لازم به یادآوری است که ساخت و الگوی تمام این تمرین‌های ساختاری ابر اساس همین دو گفتگو ساخته شده است. پدیدآورنده این روش گفتگویی آموزش فارسی آسان ۱ که خود، شیوه آموزش و تدوین این کتاب را شخصاً تجربه کرده، چگونگی تدوین و راهکار پدیدآورنده این روش گفتگویی فارسی را در میدان عمل و آموزش و یادگیری فارسی این چنین توصیف کرده است:

"آن سال‌ها، هنگامی که از دانشگاه سوربن در رشته علم زبان آموزی و روش‌شناسی آموزش زبان‌ها و روش‌های تحقیق در زبان‌شناسی کاربرده فارغ‌التحصیل شده بودم و مدت‌ها با سخت‌کوشی و راهنمایی استادان دانشمند آن سامان با شیوه‌های جدید آموزش زبان‌های زنده و نیز راه‌کارهای تازه روش‌نگاری و تهیه و تدوین کتاب‌های زبان، آشنائی پیدا کرده بودم و نیز با الفبای علم زبان‌آموزی و اصول آن خو گرفته بودم، در همان سال‌ها به دانشگاه اهواز دعوت شدم تا در گسترش رشته‌های دبیری زبان فرانسه با آن دانشگاه همکاری علمی داشته باشم، همکار فرهیخته‌ای که خود طی سالیان دراز با همسرش در دانشگاه ریاض عربستان به تدریس زبان و ادبیات انگلیسی مشغول بود و به زبان عربی و فرانسه آشنائی کامل داشت و به ایران دعوت شده بود تا بیشتر تجربه کسب کند و چون در همان رشته‌ای که من درس خوانده بودم، تجربه کافی داشت و او هم مانند من زبان فرانسه سمعی و بصری تدریس می‌کرد، به من پیشنهاد کرد تا به استادان فرانسه و انگلیسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی اهواز - که تعدادشان هم کم نبود - فارسی آموزش بدهم. من نیز به خاطر رشته تحصیلی‌ام و انگیزه عمیق خود که می‌خواستم، آموخته‌ها را با تجربه‌های تازه بیامیزم، این پیشنهاد را با جان و دل قبول کردم به این امید که بتوانم بذر زبان شیرین فارسی را در دل آنان بپرانم. در این راه با وسواس و دقت علمی کار آموزش فارسی پایه را به مدت سه ماه و اندی، دنبال کردم و اندیشه‌هایم را در عمل به دست تجربه مفید و ارزنده تازه‌ای سپردم. بعد از حدود ۱۵۰ ساعت آموزش و یادگیری در کلاس و تلاش‌های برون کلاسی، تمرین و تکرار در خانه، فارسی آموزان با فارسی محاوره خو گرفتند و به دنبال آن نیز خواندن و نوشتن را بر پایه آموخته‌های شفاهی آغاز کردند. این فارسی آموزان همواره در حال تقویت زبان فارسی خود بودند چراکه بعد از ظهرها همان آموخته‌های روزهای قبل را در بازار به کار می‌بردند و با مردم ارتباط شفاهی برقرار می‌کردند و در نتیجه آموخته‌های شان روز به روز بیشتر تقویت می‌شد.

در این دوره فشرده آموزش زبان فارسی پایه، من نیز به‌نوبه خود مجبور بودم شب‌ها تا پاسی از شب، کارکنم، گفتگو تنظیم کنم، تمرین ساختاری و دستوری بسازم، تمرین‌ها و گفتگوها را همراه با موسیقی ضبط کنم و به کلاس بیاورم و ساخت‌ها و تازه‌های زبانی را ساخته و پرداخته کنم و با آموخته‌های گذشته درهم بیامیزم و در کلاس آزمایش کنم و باز بر پایه خطاهای همین فارسی آموزان و با توجه به ساخت زبان مادری آنان - فرانسه و انگلیسی - دوباره تمرین‌های فی‌البداهه بسازم و به کار آموزش و یادگیری فارسی سرعت بخشم. حاصل تلاش این دوره کتابی است که در پیش روی خوانندگان و فارسی آموزان عزیز است که درون مایه آن را بعد از سال‌ها به شیوه خاص خود با افزوده‌هایی خاص از شعر امروز و گذشته برای فارسی آموزان جوان و بزرگ سال نوآموز فرانسه زبان ایرانی و انیرانی آماده کرده‌ام.

بنا بر نیاز زبان آموزان به برقراری ارتباط شفاهی، در طول این برنامه لازم دیدم که ابتدا بر زبان فارسی محاوره تکیه کنم و کم‌کم فارسی آموزان خود را به‌سوی فارسی نوشتاری بکشانم. در عمل نیز به‌خوبی

دریافتیم که فارسی آموزان هم به همین قصد با اشتیاق و علاقه کلاس‌ها را پی می‌گیرند و ساخت‌های زبان محاوره و زبان نوشتاری را باهم مقایسه می‌کنند و تفاوت‌ها را به من هم یادآور می‌شوند. علت این کار روشن بود. چون این استادان فارسی آموز همه زبان‌شناس بودند و آگاهانه، مسائل و پدیده‌های زبان‌آموزی و زبان‌شناسی کار بسته و حتی روان‌شناسی یادگیری را خود در درس‌ها پیاده می‌کردند. عشق و علاقه این استادان و تشنگی آنان به آموختن فارسی برای دستیابی به گنجواره شعر و ادب و فرهنگ فارسی بی‌اندازه شدید بود. به همین خاطر هم کلاس فارسی - با حداقل ۵ ملیت مختلف - شکل گرفت و از من خواستند که بر پایه نیاز آنان آموزش فارسی پایه را دنبال کنم و با تکیه بر نیازهای مشترک فارسی آموزان، درس‌های تازه و موضوع‌های درسی روزهای بعد را انتخاب کنم و ساخته‌ها و پرداخته‌ها را از غربال آموزش بگذرانم. کار تدریس و آموزش فارسی هر روز به همین منوال ادامه داشت. چون این استادان بیشتر با همسران خارجی خود در بازارهای اهواز عصرها خرید می‌کردند و نیازشان در آغاز این بود که بتوانند با مردم ارتباط برقرار کنند، بعد از صحبت‌ها، بحث‌ها و تبادل نظرهای علمی، همه به این نتیجه رسیدیم که در طول آموزش زبان و شناساندن فرهنگ فارسی به آنان هم‌زمان با روش سمعی و بصری از رهواره ارتباطی *approche communicative* کمک بگیرم و زبان فارسی و فرهنگ آن را با شیوه ارتباطی تدریس کنم و نیز همه‌روزه تلاش کنم که درس‌های روزهای بعد را بر اساس شناخت نیازها و آموخته‌ها و خواننده‌های قبلی آنان تهیه و تدوین کنم و بعد از تدریس درس‌ها و تمرین‌ها، نوشته‌ها را نیز در اختیار آنان قرار دهم. موضوع و درون‌مایه درس‌ها با دقت تمام در طول آموزش در همان روز انتخاب می‌شد و من می‌بایست برای روز بعد بر پایه آموخته‌های قبلی و نیازهای اعلام‌شده، بر پایه نا آموخته‌ها، درس‌های تازه‌ای تدوین و فراهم کنم و آن‌چه را که در طول ساعات تدریس خواسته‌اند و مشکل داشته‌اند، در برنامه آموزش فارسی بگنجانم. بدین ترتیب بود که در گرماگرم کار، آموخته‌ها و نا آموخته‌ها را به هم گره می‌زدم و گفتگوها را آماده می‌کردم و برنامه آموزشی خود را با خلاقیت و پویایی با کمک فارسی آموزان خود پی می‌گرفتم. کار آموزش و یادگیری فارسی پایه، سه ماه و اندی به طول انجامید و آموزش در طول حدود پنجاه ساعت به اوج خود رسید. روزی ۲ ساعت، پنج روز در هفته به مدت ۱۰ ساعت، فارسی داشتیم. صرف‌نظر از تمرین‌های خانه و تلاش و پیگیری خود استادان که همه اهل فن آموزش زبان بودند، فارسی آموزی همچنان فشرده ادامه یافت، تا آن‌جا که این زبان‌آموزان ساخت‌های شفاهی فارسی را، خود بعد از کشف قاعده‌های آن خیلی راحت به زبان نوشتاری تبدیل می‌کردند و بنا به خواست آنان، تفاوت‌ها را باهم در کلاس به بحث می‌گذاشتیم. البته زبان آموزش در کلاس، زبان فارسی بود. من فارسی را به کمک فارسی آموزش می‌دادم. بدین طریق بود که در گرماگرم آموزش فارسی، اصول علمی تدوین این کتاب از یک نیاز واقعی جوانه زد و رفته‌رفته بر پایه همین نیازها توانستم از اصول رفتارگرایی، زبان‌شناسی ساختاری، سمعی و بصری و سمعی و شفاهی کمال بهره را بگیرم و مبنای کار خود را بر پایه ارتباط شفاهی در درجه نخست و ارتباط نوشتاری در وهله دوم قرار دهم. به هنگام تدریس از اصول سمعی و بصری و تخته ماهوتی، فراوان سود می‌جستم و درون‌مایه موضوع درس‌ها را برمی‌گزیدم و بعد از مرحله آشناسازی، یادگیری و کاربرد پویای مواد زبانی ساخته و پرداخته و برنامه‌ریزی و تدریس شده را مستقیماً به عهده خود این فارسی آموزان علاقه‌مند می‌نهادم. [فارسی حرف بنزیم ۲۰۰۰: ۲-ج-چ]

درس اول

گفتگو: خرید

م = مادر ع = علی

- ۱ م - علی، لطفاً بیا برو بازار.
- ۲ ع - بازَم بازار؟ برای چی بازار بِرَم؟ [بازهم بازار؟] [برای چه بازار بِرِوم؟]
- ۳ م - خرید. برو خرید.
- ۴ ع - آلاَن از بازار آمدم. باز چی بِخَرَم؟ [باز چه بِخَرَم؟]
- ۵ م - یک کیلو شکر، یک بسته چای.
- ۶ ع - قند نداریم. قندَم بِخَرَم مادر...؟ [قند هم بِخَرَم].
- ۷ م - بَله، قندم بِخَر. [قند هم بِخَر].
- ۸ ع - چهار کیلو؟ سه کیلو؟ دو کیلو؟
- ۹ م - نه. یک کیلو کافیه. [نه یک کیلو کافی است].
- ۱۰ ع - باز چی بِخَرَم؟ تُخَم مُرغ آم بِخَرَم؟ [باز چه بِخَرَم]. [تُخَم مُرغ هم بِخَرَم].
- ۱۱ م - نه. تُخَم مُرغ داریم.
- ۱۲ ع - مادر، اون بسته خالی چی بود؟ [مادر، آن بسته خالی چه بود؟]
- ۱۳ م - آرد بُود، آرد سفید. آرد شیرینی.
- ۱۴ ع - آها، شیرینی می پزی، مادر؟
- ۱۵ م - بَله. شیرینی می پزم. رَفَتی؟ زود برگردی، ها؟
- ۱۶ ع - بَله. زود برمی گردم. شیرینی می خورم، باشه؟
- ۱۷ م - باشه [باشد] خیلی حُب. [خیلی خوب].

تمرین شفاهی درس اول

الف - منفی: جابه جایی |ب| [bo] |با| [na] ، جانشینی |ب| [be] |با| [na] ، امری

۱. بُرو بازار ← نرو بازار. ۱ - پریم بازار ← نریم بازار.
۲. بُرو تهران ← نرو تهران. ۲ - پریم تهران ← نریم تهران.
۳. بُرو دانشکده ← نرو دانشکده. ۳ - پریم دانشکده ← نریم دانشکده.
۴. پریم بازار ← نریم بازار. ۴ - پریم خرید ← نریم خرید.
۵. پریم تهران ← نریم تهران. ۵ - بُرو بیرون ← نرو بیرون.
۶. پریم کلاس ← نریم کلاس. ۶ - پریم خانه ← نریم خانه.
۷. پرین خرید ← نرین خرید. ۷ - پروید پاریس ← نروید پاریس.
۸. پرین خانه ← نرین خانه. ۸ - پروید منزل ← نروید منزل.
۹. پرید مدرسه ← نرید مدرسه. ۹ - پروید مدرسه ← نروید مدرسه.
۱۰. بُرو خرید ← نرو خرید. ۱۰ - پرویم سینما ← نرویم سینما.
۱۱. پریم دبیرستان ← نریم دبیرستان. ۱۱ - پرویم تئاتر ← نرویم تئاتر.
۱۲. پریم دانشگاه ← نریم دانشگاه. ۱۲ - پرویم کوه ← نرویم کوه.

۱۳. ب- جابه جایی : گروه اسمی با گروه فعلی بدون حرف اضافه / به / در امری.

۱. بُرو بازار. ← باز آر بُرو. ۱۰- بروید مدرسه. ← مدرسه بروید.
۲. تَرو تهران. ← تهران تَرو. ۱۱- برویم خانه. ← خانه برویم.
۳. تَریم خرید. ← خرید تَریم. ۱۲- برو بیرون. ← بیرون برو.
۴. تَریم دانشکده. ← دانشکده تَریم. ۱۳- برو منزل. ← منزل برو.
۵. بِرین مدرسه. ← مدرسه بِرین. ۱۴- تَرو بیرون. ← بیرون تَرو.
۶. تَرید دبیرستان. ← دبیرستان تَرید. ۱۵- برو دانشکده. ← دانشکده برو.
۷. بُرو خانه. ← خانه بُرو. ۱۶- برویم دانشگاه. ← دانشگاه برویم.
۸. تَرو کلاس. ← کلاس تَرو. ۱۷- برویم پارک. ← پارک برویم.
۹. تَرو آن جا. ← آن جا تَرو. ۱۸- برویم آن جا. ← آن جا برویم.

ج- پرسش و پاسخ : [این چی + یه] [چی؟] ، [این چیست؟] [اون چی + یه] [چی؟] [آن چیست؟]

۱. این چی + ه؟ این چیست ← [این گُلدان + ه]. ← این گُلدان است.
۲. اون چی + ه؟ آن چیست؟ ← [اون آبلیمو + یه]. ← آن آبلیمو است.
۳. این چی + یه؟ این چیست؟ ← [این گوشت + ه]. ← این گوشت است.
۴. اون چی + یه؟ آن چیست؟ ← [اون مرغ + ه]. ← آن مرغ است.
۵. این چی + یه؟ این چیست؟ ← [این کراوات + ه]. ← این کراوات (نیکتائی) است.
۶. اون چی + یه؟ آن چیست؟ ← [اون پنیر + ه]. ← آن پنیر است.
۷. این چی + یه؟ این چیست؟ ← [این بوقلمون + ه]. ← این بوقلمون (فیل مرغ) است.
۸. اون چی + یه؟ آن چیست؟ ← [اون شیر + ه]. ← آن شیر است.
۹. این چی + یه؟ این چیست؟ ← [این آرد + ه]. ← این آرد است.
۱۰. اون چی + یه؟ آن چیست؟ ← [اون آرد سفید + ه]. ← آن آرد سفید است.

د- تکرار کنید : گشتار خبری به پرسشی با آهنگ خیزان

۱. این تَخم مرغ + ه. ← این تَخم مرغ + ه؟ ← این تخم مرغ است؟
۲. اون شَکر + ه. ← اون شَکر + ه؟ ← آن شکر است؟
۳. این بَقال + ه. ← این بَقال + ه؟ ← این بقال است؟
۴. اون نُون + ه. ← اون نُون + ه؟ ← آن نان است؟
۵. ین سَبزی + یه. ← این سَبزی + یه؟ ← این سبزی است؟
۶. اون ماهی + یه. ← اون ماهی + یه؟ ← آن ماهی است؟
۷. این قَنَد + ه. ← این قند + ه؟ ← این قند است؟
۸. اون گرِه + یه. ← اون گرِه + یه؟ ← آن کره است؟
۹. این چای + یه. ← این چای + یه؟ ← این چای است؟
۱۰. آن شیرینی + یه. ← آن شیرینی + یه؟ ← این قند است؟

